עין משפט נר מצוה

י א מיי' פ"ז מהלכות רוצח הלכה י:
יא ב מיי' פ"ד מהלכות כלי המקדש הל' כב ופ' יז מהל' סנהדרין הלכה ח:
יב ג מיי' פי"א מהל' אבידה הל' יח סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' ערב סעיף ב:
יג ד מיי' שם [הל' יג] והל' יז וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסג סעיף א ג ובהגה:
יד ה מיי' שם פי"ב הלכה א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסד סעיף א:
טו ו מיי' פ"ה מהל' כלי המקדש הל' ט וע"ש בכ"מ [ופ"א מהל' עדות הל"ג]:
טז ז מיי' פ"ב מהלכות סנהדרין הלכה ד:
יז ח מיי' פ"ד מהל' קידוש החדש הל' יא:
יח ט מיי' פי"ז מהל' איסורי ביאה הל' יב:

תורה אור השלם

1. תָּכִין לְךָ הַדֶּרֶךְ וְשִׁלַּשְׁתָּ אֶת גְּבוּל אַרְצְךָ אֲשֶׁר יַנְחִילְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לָנוּס שָׁמָּה כָּל רֹצֵחַ: דברים יט ג
2. וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם בְּכָל עֵת וְהָיָה כָּל הַדָּבָר הַגָּדֹל יָבִיאוּ אֵלֶיךָ וְכָל הַדָּבָר הַקָּטֹן יִשְׁפְּטוּ הֵם וְהָקֵל מֵעָלֶיךָ וְנָשְׂאוּ אִתָּךְ: שמות יח כב
3. לֹא תִרְאֶה אֶת שׁוֹר אָחִיךָ אוֹ אֶת שֵׂיוֹ נִדָּחִים וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאָחִיךָ: דברים כב א
4. לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי רַבִּים לְרָעֹת וְלֹא תַעֲנֶה עַל רִב לִנְטֹת אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטֹּת: שמות כג ב

גמרא

(א) [א] ההורג כהן גדול או כהן גדול שהרג את הנפש אינו יוצא משם לעולם אימא לא ליגלי קמ"ל ואימא הכי נמי אמר קרא [1] לנוס שמה כל רוצח אפי' כ"ג במשמע: עובר על עשה ועל לא תעשה: לא סגי דלא עבר הכי קאמר [ב] אם עבר על עשה ועל לא תעשה הרי הוא כהדיוט לכל דבריו פשיטא סלקא דעתך אמינא הואיל ותנן אין (ב) דנין לא את השבט ולא את נביא השקר ולא את כהן גדול אלא על פי ב"ד של שבעים ואחד (ג) ואמר רב אדא בר אהבה [2] כל הדבר הגדול יביאו אליך דבריו של גדול אימא (ד) כל דבריו של גדול קמ"ל ואימא הכי נמי מי כתיב דברי גדול הדבר הגדול כתיב דבר גדול ממש: מעיד ומעידין אותו: מעיד והתניא (ה) [3] והתעלמת פעמים שאתה מתעלם ופעמים שאי אתה מתעלם הא כיצד [ג] כהן והוא בבית הקברות [ד] זקן ואינה לפי כבודו [ה] או שהיתה מלאכה שלו מרובה משל חבירו לכך נאמר והתעלמת אמר רב יוסף [ו] מעיד למלך והתנן לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידין אותו אלא א"ר זירא מעיד לבן מלך בן מלך הדיוט הוא אלא מעיד בפני המלך והא אין מושיבין מלך בסנהדרין משום יקרא דכהן גדול אתא ויתיב מקבלי ניהלי לסהדותיה קאי הוא ואזיל ומעיינינא ליה אנן בדיניה גופא (ו) [ז] אין מושיבין מלך בסנהדרין [ח] ולא מלך וכהן גדול בעיבור שנה מלך בסנהדרין דכתיב [4] לא תענה על ריב לא תענה על רב לא מלך וכהן גדול בעיבור שנה מלך משום (ז) אפסניא כהן גדול משום צינה א"ר פפא ש"מ (כ) שתא בתר ירחא אזיל איני והא הנך ג' רועי בקר דהוו קיימי ושמעינהו רבנן דקאמרי חד אמר אם בכיר ולקיש כחדא יינץ דין הוא אדר ואם לאו לית דין אדר וחד אמר אם תור בצפר בתלג ימות ובטיהרא בטול תאינה ידמוך ישלח משכיה דין הוא אדר ואם לאו לית דין אדר וחד אמר אם קידום תקיף לחדא יהא יפח בלועך נפיק לקיבליה דין הוא אדר ואם לאו לית דין אדר ועברוה רבנן להההיא שתא ותסברא רבנן ארעוותא סמוך אלא רבנן (מ) אחושבנייהו סמוך ורועי בקר איסתיועי הוא דאיסתייעא מילתייהו: חולץ וחולצין כו': קא פסיק (ט) ותני [ט] לא שנא מן האירוסין ולא שנא מן הנישואין בשלמא מן הנישואין הוי עשה ולא תעשה ואין

רש"י

ההורג כהן גדול. בשוגג גולה לעיר מקלט ואינו יוצא משם לעולם דכיון דאין כהן גדול במקדש כשהוא גולה במיתת מי ישוב. וכן כהן גדול שהרג את הנפש בשוגג במיתת מי ישוב הא ליכא כהן גדול: **הרי הוא כהדיוט.** לידון בשלשה: **דבר גדול ממש.** אם עבר עבירה שיש בה מיתת בית דין הוא דבעי סנהדרי גדולה אבל במלקות לא: הרי שהיה מוצא אבידה כהן והיה האבידה בבית הקברות או שהיה זה זקן ואינה לפי כבודו שאם היתה שלו לא היה מחזיר: **או שהיתה מלאכה שלו מרובה משל חבירו.** כגון נוקב מרגליות שאם ילך ויחזירנ' יפסיד בבטלותו יותר מדמיה: **לכך נאמר והתעלמת.** אלמא כבוד הבריות דוחה לאו דלא תוכל להתעלם. וה"נ זילותא הוא לגבי כהן גדול ליתי לאסהודי לבעל דין: **אמר רב יוסף.** הא דקתני מעיד למלך קאמר שהיה מלך בעל דין וכהן גדול יודע לו עדות: **והא לא דנין אותו.** מאי סהדות' בעי: **בן מלך הדיוט הוא.** והדר קושיין לדוכתא דאיכא זילותא לכה"ג: **בפני המלך.** שהמלך יושב ודן בסנהדרין: **אין מושיבין מלך בסנהדרין.** לקמן מפרש טעמא: **משום יקרא דכהן גדול.** דידע בסהדותא לבריה: **אתי.** מלך יתיב עד דמיקבל סהדותא וקאי מלך ואזיל ומעיינינן אנן בדינא: **לא תענה על רב.** אינך רשאי לסתור את דברי מופלא שבדיינין ואי אמר מלך חובה תו לא מצי אינך למחזי ליה זכותא: **משום אפסניא.** מחלק ממון לחיילותיו כך וכך לשנה ונוח לו שיהו כל השנים מעוברות: **כהן גדול.** אינו רוצה שתתעבר שנה מפני הצינה שצריך לטבול ולקדש ביום הכפורים חמש טבילות ועשרה קידושין ואם תתעבר שנה הרי תשרי במרחשון וצינת מרחשון תהיה בתשרי: **אמר רב פפא ש"מ.** מהא דקתני ולא כהן גדול בעיבור שנה: **שתא בתר ירחי אזלא.** אחר ירחים הראוים להיות אם לא נתעברה הולך קור וחום של שנה וצינה הראויה במרחשון הויא בתשרי כשמתעברת: **אם בכיר ולקיש כחדא יינץ דין הוא אדר.** אם יהא חום בקרקע ויצמח זרע הבכיר והאפילה יחד חיטין שנזרעו בראש החודש (י) והשעורין שנזרעו עכשיו דין הוא אדר ואם לאו לית דין אדר אלא שבט: **אם תור בצפר בתלג ימות.** אם בבקר יהא קור חזק עד שיהא השור קרוב למות מחמת הצינה: **ובטיהרא בטול תאינתא ידמוך.** ובצהרים יגדל כח החום עד שיהא השור מיצל בצל התאנה מחמת החום: **וישלח משכיה.** ויפשיט עורו כלומר יתחכך בתאינה מחמת החום: **אם קידום תקיף לחדא יהא יפח בלועך נפיק לקבליה.** אם כבר תשש כח החורף כל כך שכשיהא רוח מזרחי' חזקה מאד והיא מביאה צינה ואתה מנשב בפיך ויוצא לקראתה ונפיחתך קשה מן הרוח ומחממתה דין הוא אדר: **ואם לאו.** שעדיין יש צינה חזקה לית דין אדר אלא שבט: **ועברוה רבנן.** ועשאוהו כשבט שקבעו אדר השני אחריו. אלמא שתא בתר עיבורא אזיל ולא נהגא חום דניסן באדר אלא מנהג אדר באדר השני: **רבנן אחושבנייהו סמוך.** ובלא"ה מעברינן ליה והכא איסתייועי מיסתייעא מילתייהו כלומר איתרמי להו מזל חשיבות דאיקלע עיבור כמלתייהו ומיהו ברוב העבורים שתא בתר ירחא אזלא: **קא פסיק ותני.** הוא אינו מייבם לא שנא נפלה לו יבמתו בין מן הנשואין בין מן האירוסין בשלמא מן הנשואין איכא עשה ולא תעשה באיסורא בתולה יקח (ויקרא כא) ולא בעולה דהיינו עשה אלמנה לא יקח (שם) הרי לאו:

ואין

תוספות

אינו יוצא משם לעולם. פירוש וכגון שלא מינו אחר עד שנגמר דינו וכגון דליכא משום שעבר וליכא משום מלחמה דמשום שעבר מחזיר הרוצח לדברי הכל ומשום מלחמה פלוגתא דר' יהודה ורבנן פרק בתרא דהוריות (דף יא:): **מעיד והא תניא והתעלמת וכו'.** ואם תאמר ולוקמה בעדות החדש דודאי כהן גדול מעיד דבמידי דאיסורא אין חכמה ואין תבונה לנגד ה' כדאמר גבי לורצא מרבנן פרק שבועת העדות (דף ל:) והא דאמרינן (ל) דדוחין (מ) (עשה) בשביל כבוד הבריות הני מילי בממונא אבל במידי דאיסורא לא כדפרישי' וי"ל דמעיד משמע לכל דבר בין באיסורא בין בממונא דומיא דמלך לא מעיד דמיירי (א) (אפי') בממונ' דאי באיסורא אין חכמה וכו' (נ):

והא אין מושיבין מלך בסנהדרין. תימה לפרוך ממתניתין דתנן מלך לא דן ועוד מאי קמ"ל מתניתין היא מלך לא דן וכו' וי"ל דהא דאין מלך דן ה"מ לבדו משום דאין דנין אותו דלא קרינן ביה התקוששו וקושו אבל עם אחרים שפיר מצי דן דאין הדין נגמר על פיו לבד כך נראה למהר"ן וא"ת מ"מ היאך דן את בנו דמסתמא בבן מלך קאי שמועה עכשיו וי"ל דודאי היה יודע שפיר לדון לא בא אבל קשה ליה דאפילו ישב וידוס נמי לא ובהכי ניחא דלא פריך ממתני' דתנן מלך לא דן: (ב) **והא תנן מלך לא דן ולא דנין אותו וכו'.** וא"ת ולוקי מתניתין דתני מלך לא דן ולא דנין אותו במלכי ישראל ומתניתין דתני מעיד למלך דמשמע דדנין אותו במלכי בית דוד דאמר לקמן (דף יט.) דדן ודנין אותו וי"ל דכולה מתניתין מסתמא איירי במלכי ישראל דומיא דמלך לא דן ולא דנין אותו:

משום צינה. פ"ה משום שכהן גדול טעון טבילה ולא נהירא דמשמע ביומא (דף לא:) שהיו מחממין לו קומקמוס של חמין ביוה"כ לכן נראה לפרש משום קרירות הרצפה שכל היום היה עומד יחף: **שתא בתר ירחא אזלא.** פירש הקונטר' קור וחום של שנה (ג) אחר החדשים אם לא היתה השנה מעוברת וקור שהיה ראוי לעשות במרחשון אם לא היתה השנה מעוברת יעשה בתשרי דאי בתר חדשי חמה אזלא מה לו לכהן אם נעבר השנה וקשה והלא כל מה שאנו מעברים היינו כדי להשוות חדשי חמה לחדשי הלבנה ולעשות ממרחשון תשרי כדי שתפול בו תקופת תשרי ותהא מקלת החג בתקופה החדשה והלא ברוב השנים כמו כן היא נופלת תקופת תשרי בתשרי של לבנה ופי' בתוס' דמיירי בשמעתתא (ס) משום אביב ופירות האילן דאז משתנה קור של תשרי זה מקור של תשרי של שאר שנים להיות בו צינה כצינה של מרחשון ולהכי פריך שפיר משלשה רועי בקר דמשמע שהפירות והצינה שוים שהרי סימני הרועים האחד היה נותן לפירות והאחר לצינת הרוח:

היינו

מסורת הש"ס

א) מכות יא:, ב) לעיל ב., ג) לעיל טז., ד) [שם], ה) [ברכות יט: ב"מ ל.], ו) [תוספ' ספ"ב], ז) [פי' ההוצאה שנותן לחיילותיו חודש בחודש והוא נוטל המס בשנה ומפזר להן בכל חודש וחודש ואם יוסיפו חודש צריך ליתן משלו לפיכך דוחה את העיבור. ערוך], ח) לקמן כו., ט) יבמות כ. סא., י) [הערוך. רש"ש], כ) [יב: ובמשנה מכות יא.], ל) [ברכות יט:], מ) [צ"ל לא תעשה], נ) עי' רש"ל ורש"א [ועי' תוס' שבועות ל: ד"ה אבל איסורא], ס) [בתוס' הרא"ש כשמעברים],

גליון הש"ס

גמ' שתא בתר ירחא אזיל. ע' תשובת מעיל צדקה סי' ה' באורך:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מעיד וכו' אפי' בממונא אי נמי דוקא בממונא איירי מתני' מדקתני דמלך לא מעיד דאי באיסורא: (ב) ד"ה והא תנן נ"ל קודם ד"ה והא אין: (ג) ד"ה שתא וכו' קור וחום של שנה הולך אחר:

מוסף רש"י

אין דנין לא את השבט. רובו של שבט שעבדו ע"ז במזיד (לעיל ב.). **ולא את נביא השקר.** בחנק (שם). **דבריו של גדול.** דינו של בעל שררה כגון נשיא וכהן גדול (לעיל טז.). **והתעלמת.** מהם, וללמדך בא שמותר להתעלם (ב"מ ל.). **ופעמים שאי אתה מתעלם.** דכתיב לא תוכל להתעלם (שם). **והיא בבית הקברות.** האבדה (שם). **ואינה לפי כבודו.** אין האבדה חשובה לפי כבודו להשיבה (ברכות יט:). **או שהיתה מלאכה שלו מרובה משל חבירו.** שדמי בטול מלאכתו לרדוף אחריה יתרים על דמי האבדה ולא ירצו הבעלים להשיב לו יותר ממה שמשיב להם ונמצא הוא מפסיד (שם ובעי"ז ב"מ שם). **לא שנא מן האירוסין.** נפלה לפניו מן האירוסין ועודה בתולה, דליכא אלא לאו דאלמנה, **ולא שנא מן הנישואין.** נפלה לפניו מן הנשואין, דהיינו תרתי לגריעותא, חדא דאלמנה היא ואיכא לאו דאלמנה לא יקח, ועוד דבעולה היא ואיכא איסור עשה לגביה, דכתיב אשה בבתוליה יקח, ולא בעולה, ולאו הבא מכלל עשה עשה (יבמות כ.). **עשה ולא תעשה.** אלמנה לא יקח, בתולה יקח ולא בעולה (שם סא.).